📚 חוברת 1 – טקסטים 1–10 · רגיל

מאגר טקסטים לכיתה ט' – הבנת הנקרא · מסלול רגיל

💡 בחוברת עשרה טקסטים. בתחילתה מהדורה למורה (מפתח תשובות ומחוון), ואחריה דפי העבודה לתלמידים לפי הסדר.

תוכן החוברת

טקסט 1 · 🤖 האם המכונות החכמות ייקחו לנו את העבודה? (טקסט עיוני)

טקסט 2 · 🧭 לבחור מגמה – לא לבחור גורל (כתבה)

טקסט 3 · 🎒 המדרגות של הקומה השלישית (סיפור קצר)

טקסט 4 · 🤝 שעות חובה – או שעות של לב? (טור דעה)

טקסט 5 · 💬 איפה נגמר החופש להגיד הכול? (טקסט מידעי)

טקסט 6 · 🎖️ "אני רוצה שהשירות שלי ישנה משהו" (ראיון)

טקסט 7 · 💡 המשרד שלהם הוא שולחן המטבח (כתבה)

טקסט 8 · 🐑 למה כולם הולכים לאותו כיוון? (טקסט מדעי)

טקסט 9 · 👕 החולצה שעלתה חמישה שקלים – ומי משלם את ההפרש? (טקסט מידעי)

טקסט 10 · 💌 הפתק שלא נשלח (סיפור קצר)

👩‍🏫 מהדורה למורה – האם המכונות החכמות ייקחו לנו את העבודה?

טקסט עיוני · כיתה ט' · טכנולוגיה ורשת · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. על פי פסקה א', ציינו שני שימושים שבני נוער עושים במכונות החכמות. · שניים מאלה: הכנת שיעורי בית, בניית מצגות, תכנון פרויקטים, כתיבת טקסט, סיכום, תרגום, יצירת תמונה, כתיבת קוד.

2. בפסקה ב' החוקר תומר אבני משווה את המכונה למחשבון. מה לדבריו עלול לקרות ל"שריר המחשבתי" כשנותנים לתוכנה לעבוד במקומנו? · השריר נחלש: היכולת לפתור בעיות, להביע דעה אישית ולחבר רעיונות עלולה להיעלם.

3. אילו שתי גישות מנוגדות מוצגות בטקסט בנוגע למכונות החכמות? · גישה חוששת – המכונות מחלישות את החשיבה והיצירתיות (פסקה ב'); גישה אופטימית – הן שותפות לעתיד ויש ללמוד לרתום אותן (פסקה ג').

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) הסיקו מדבריה של רוני (פסקה ד'): מדוע הרגישה ש"רימתה את עצמה", אף שהעבודה נראתה מושלמת וחסכה לה זמן? · כי המטרה של העבודה היא ללמוד ולהבין, והיא לא למדה – התוכנה עשתה את החשיבה במקומה; לכן לא ידעה לענות למורה. ההצלחה הייתה חיצונית בלבד.

5. (השוואה) השוו בין שימוש במכונה חכמה לבין חשיבה ומאמץ עצמאי, על סמך פסקאות ב' ו־ג'. מה היתרון של כל דרך לפי הטקסט? · מכונה: חוסכת זמן, נותנת יתרון בשוק העבודה, מאפשרת חשיבה גבוהה ויזמות. מאמץ עצמאי: מחזק את "השריר המחשבתי" – פתרון בעיות, דעה אישית וחיבור רעיונות.

6. (מונח) מה פירוש המונח "אחריות טכנולוגית" (פסקה ו')? הסבירו בלשונכם, והציעו דרך אחת שבה מורה יכול לוודא שתלמידים אכן חושבים בעצמם. · להשתמש במכונה ככלי עזר ולא כתחליף: לדעת מתי להיעזר, לבדוק את מה שהיא מציעה ולשמור על הקול האישי. דוגמה: כתיבה בכיתה, שיחה בעל פה על העבודה, משימה לתקן תשובה של מכונה.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש בתי ספר שאוסרים לחלוטין להשתמש במכונות חכמות בהכנת מטלות, ויש בתי ספר שמעודדים שילוב חכם שלהן בלמידה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה ברורה + נימוק + ראיה. ראיות אפשריות: השריר המחשבתי (ב'), היתרון בשוק העבודה (ג'), המקרה של רוני (ד'), בדיקת תשובות המכונה בכיתה (ה').

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו "אמנה כיתתית" קצרה (5 כללים) לשימוש אחראי במכונות חכמות בלמידה. הסבירו במשפט אחד כל כלל. · 5 כללים ברורים בניסוח אחיד, כל כלל עם הסבר, קשר לרעיון "אחריות טכנולוגית".

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – לבחור מגמה – לא לבחור גורל

כתבה · כיתה ט' · עתיד ובחירות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. על פי פסקה א', מה מופיע בטופס בחירת המגמות? ציינו שני פרטים. · שניים מאלה: רשימת אפשרויות, שלוש משבצות לסמן לפי סדר עדיפות, חתימת הורים.

2. מנו את שלוש השאלות שהיועצת ממליצה לשאול (פסקה ג'). · מה מעניין אותי גם בלי ציון; באילו מקצועות אני מצליח/ה כשאני משקיע/ה מאמץ; מה הייתי רוצה לנסות.

3. לפי פסקה ה', היכן ממשיכות חברויות אמיתיות גם אם בוחרים מגמות שונות? · בהפסקות, בחוגים ובתנועת הנוער.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מדוע לדעתכם הביאה הכותבת את הדוגמאות על המהנדסת ועל המורה לביולוגיה (פסקה ב')? · כדי להוכיח שהמגמה אינה קובעת את המקצוע בעתיד, ולחזק את הטענה ש"מגמה איננה גורל".

5. (השוואה) השוו בין הדרך שבה בחר עמרי בכיתה ט' לבין הדרך שבה בחרה הדס. מה ההבדל, ומה אפשר ללמוד מכך? · עמרי בחר לפי "מה ששווה" ומה שאמרו אחרים, ולכן החליף מגמה; הדס התנסתה ובחרה לפי חוויה אישית. לומדים שכדאי לבדוק ולהכיר את עצמנו לפני שבוחרים.

6. (מונח) הסבירו את הביטוי "לבחור עם הראש ועם הלב" (פסקה ז'), והביאו דוגמה לכל אחד מהם מן הכתבה. · ראש – מידע ושיקול דעת (שלוש השאלות, התייעצות); לב – הקשבה לרצון ולתחושה (הדס הרגישה "שאני רוצה להיות שם", עמרי מאושר כשהוא כותב).

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שכדאי לבחור מגמה יחד עם החברים הקרובים, כדי שיהיה נעים ובטוח. אחרים טוענים שיש לבחור רק לפי תחומי העניין האישיים. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה. ראיות אפשריות: "שעות הלימוד במגמה שייכות רק לכם", "חברויות אמיתיות ממשיכות בהפסקות", הסיפור של עמרי.

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו מכתב קצר (8–10 שורות) לתלמיד או לתלמידה בכיתה ח', ובו שלוש עצות לבחירת מגמה. שלבו שני רעיונות מן הכתבה. · פנייה, שלוש עצות ברורות, שני רעיונות מהכתבה, סיום וחתימה, לשון תקינה.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – המדרגות של הקומה השלישית

סיפור קצר · כיתה ט' · נפש ורגש · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מה לבשה יעל ביום האחרון, לפי פסקה א'? · חולצה לבנה עם חתימות של כל השכבה.

2. מנו את חברי הקבוצה של יעל בפרויקט החקר, ומה יקרה לשניים מהם בשנה הבאה (פסקאות ג'–ד'). · שחר, אדל ונועם. שחר – לפנימייה; אדל – עוברת לצפון; נועם – מגמה אחרת.

3. מה נתנה המחנכת רותי לתלמידים (פסקה ה')? · עוגיות ופתקים.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק על נועם מן המשפט "שבכלל לא דיבר עם אף אחד בתחילת השנה, היה זה שבסוף הציג מול כל ההורים, בלי לרעוד"? · שנועם השתנה וצמח במהלך החטיבה: מביישן ושקט הפך לבעל ביטחון עצמי, בזכות העבודה המשותפת.

5. (השוואה) השוו בין יעל בשבוע הראשון בכיתה ז' לבין יעל ביום האחרון. במה השתנו היחס שלה למקום ותחושת השייכות שלה? · בכיתה ז' – זרה, אבודה, נבוכה ("רצתה להיעלם"); בט' – שייכת ובטוחה ("אני בטוחה"), המקום מוכר ואהוב, היא אף מתגעגעת מראש.

6. (מונח) המונח "פרידה" מופיע בסיפור בלי שהמילה נכתבת. הסבירו מה פירושו כאן, והביאו שני פרטים מן הסיפור שמבטאים אותו. · פרידה – סוף של תקופה וקשר שמשתנה, תחושה מעורבת של עצב וגעגוע. פרטים: "להתראות, קומה שלישית", ניסיון לזכור כל פרט, ההבטחה "נשמור על קשר", החיבוק "חזק מדי", הירידה לאט.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש האומרים שחברויות מהחטיבה נשמרות לכל החיים, ויש האומרים שבתיכון מתחילים מחדש וזה טבעי שחברויות ייחלשו. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט מן הסיפור או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (למשל האחות הגדולה שפוגשת חברות פעם בשנה; ההבטחה "נשמור על קשר").

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו את הפתק שיעל קיבלה מהמחנכת, או פתק שאתם הייתם רוצים לקרוא ביום הראשון בתיכון (6–8 שורות). · פנייה אישית, מסר מעודד וקשור לפרידה ולהתחלה חדשה, לשון רגשית, סיום.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – שעות חובה – או שעות של לב?

טור דעה · כיתה ט' · חברה ומעורבות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. כמה שעות חובה הוזכרו בהודעה על הלוח, ואיפה מתנדבת הכותבת (פסקה א')? · 60 שעות; בגן ילדים בשכונה.

2. על פי פסקה ד', ציינו שתי סיבות שבגללן לא לכל התלמידים יש אותם תנאים להתנדב. · שתיים מאלה: מטפלים באחים קטנים, עובדים כדי לעזור בבית, גרים רחוק ממקומות התנדבות.

3. מהו "פרויקט נתינה" לפי הצעת הכותבת (פסקה ה')? · לבחור צורך אמיתי בקהילה, לפעול בו לאורך זמן ולכתוב בסוף מה למדו.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מדוע לדעתכם בחרה הכותבת לספר על הדרך שבה התחילה היא עצמה להתנדב? מה זה תורם לטיעון שלה? · כדי להביא דוגמה אישית ואמינה לכך ש"דחיפה קטנה" יכולה להוביל לאהבה אמיתית – ראיה לטענה שחובה יכולה לפתוח דלת.

5. (השוואה) השוו בין הטענה "שעון במקום לב" (פסקה ב') לבין הטענה "דלת שנפתחת" (פסקה ג'). מה כל אחת רואה בחובה? · בב' החובה פוגעת – הופכת נתינה למטלה ולחישוב; בג' החובה מועילה – מכניסה תלמידים שלא היו מגיעים, וחלקם נשארים.

6. (מונח) הסבירו את המשפט "כשאני בוחרת – אני מחויבת. כשבוחרים בשבילי – אני רק סופרת." מה ההבדל בין "מחויבות" לבין "חובה" לפי הכותבת? · חובה באה מבחוץ ומובילה לספירת שעות; מחויבות באה מבפנים, מבחירה אישית, ומובילה לאחריות ולהשקעה אמיתית.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. האם לדעתכם התנדבות צריכה להיות חובה בבית הספר? הביעו עמדה, נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטור או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה ברורה + נימוק + ראיה (למשל "דלת שנפתחת", "שעון במקום לב", תלמידים בלי זמן, פרויקט נתינה).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו טור תגובה קצר (8–10 שורות) לכותבת: הסכימו או התווכחו עם ההצעה שלה, והציעו שיפור אחד משלכם. · פנייה לכותבת, עמדה ברורה, התייחסות להצעה, הצעה משלכם מנומקת, סיום.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – איפה נגמר החופש להגיד הכול?

טקסט מידעי · כיתה ט' · טכנולוגיה ורשת · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. על פי פסקה א', ציינו שתי דרכים שבהן אפשר להביע דעה. · שתיים מאלה: בדיבור, בכתב, באמנות.

2. אילו זכויות של אנשים אחרים מגבילים את חופש הביטוי, לפי פסקה ג'? ציינו שלוש. · שלוש מאלה: הזכות לשם טוב, לפרטיות, לביטחון, לכבוד.

3. מנו שלוש דרכים שבהן הקהל יכול לעצור פגיעה ברשת (פסקה ה'). · תגובה "זה לא בסדר", דיווח למנהלי הקבוצה, הודעה פרטית תומכת לנפגע.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מן המשפט "רשת שבה כולם מפחדים לכתוב היא רשת שבה אף אחד איננו באמת חופשי" על הקשר בין גבולות לבין חופש? · שגבולות נגד פגיעה דווקא מגינים על חופש הביטוי: כשאין פגיעות ואיומים, אנשים מרגישים בטוחים להביע את דעתם.

5. (השוואה) השוו בין "כיכר העיר" של פעם לבין "הבמה בכיס" של היום (פסקה ב'). ציינו הבדל אחד ביתרונות ואחד בסכנות. · פעם – קשה להישמע, מעט אנשים מגיעים לבמה; היום – כל אחד מגיע לאלפים (יתרון). סכנה: היום הדברים מתפשטים מהר, נשארים גם אחרי מחיקה ונקראים בלי הקשר.

6. (מונח) הסבירו בלשונכם את ההבדל בין "ביקורת" לבין "בריונות" לפי פסקה ד', והביאו דוגמה לכל אחת. · ביקורת – על רעיון או מעשה, נכונה וניתנת להוכחה ("לדעתי ההחלטה לא הוגנת כי..."); בריונות – תקיפה של האדם עצמו, מראה, מוצא או משפחה (לעג למראה של מישהו).

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שמנהלי קבוצות ורשתות צריכים למחוק מיד כל תגובה פוגענית, ויש הטוענים שמחיקה כזאת פוגעת בחופש הביטוי. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (למשל "חופש הביטוי איננו חופש לפגוע", כוחו של הקהל, החשיבות של ביקורת).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. נסחו "שלוש שאלות לפני שליחה" – כרזה קצרה לכיתה, עם שלוש שאלות והסבר קצר לכל אחת. השתמשו ברעיונות מן הטקסט. · שלוש שאלות ברורות (נכון? הוגן? נחוץ? / רעיון או אדם?), הסבר לכל שאלה, ניסוח קצר ומזמין.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – ״אני רוצה שהשירות שלי ישנה משהו״

ראיון · כיתה ט׳ · עתיד ובחירות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א׳ איתור (רמה א׳) ← חלק ב׳ הסקה, השוואה ומונח (רמה ב׳) ← חלק ג׳ טיעון ועמדה (רמה ג׳) ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א׳ – איתור מידע

1. איזו שאלה שאל המחנך בשיעור חינוך (פסקה א׳)? · ״מה אתם רוצים שיגידו עליכם אחרי שתסיימו לשרת?״

2. היכן משרתת תמר, ומי הילדים שאיתם היא עובדת (פסקה ג׳)? · בשירות לאומי בכפר נוער, עם ילדים שעלו לארץ בלי משפחה.

3. ציינו שלוש התנסויות מן החטיבה והתיכון שתמר מונה בפסקה ד׳. · הדרכה בתנועת הנוער, עזרה לבן דוד בשיעורי בית, התנדבות בספרייה.

חלק ב׳ – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק על תמר מכך שאמרה ״אין שירות 'חשוב יותר'. יש שירות שמתאים לך״? · שהיא בחרה לפי עצמה ולא לפי יוקרה או לחץ חברתי; שהיא מעריכה כל סוג תרומה ומכירה את החוזקות שלה.

5. (השוואה) השוו בין מה שחשבה תמר על ייעוד בכיתה ט׳ לבין מה שהיא חושבת היום (פסקה ב׳). · פעם – משהו שנולדים איתו, כמו כישרון, ולכן מפחיד; היום – משהו שנבנה לאט מכל התנסות, מפגש בין יכולת, אהבה וצורך.

6. (מונח) הסבירו את הביטוי ״קורות חיים של לב״ (פסקה ד׳). במה הוא שונה מ״קורות חיים״ רגילים? · רשימה של התנסויות של נתינה, הדרכה ועזרה שבנו את האישיות והערכים, ולא רק ציונים ותעודות.

חלק ג׳ – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שכבר בכיתה ט׳ כדאי להתחיל לתכנן את השירות העתידי, ויש הטוענים שמוקדם מדי ועדיף ליהנות מהגיל. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הראיון או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (למשל העצה ״אל תחכו לצו״, ״התשובה תשתנה וזה בסדר״, ההתנסויות שבנו את תמר).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. ענו בעצמכם על השאלה של המחנך: ״מה הייתם רוצים שיגידו עליכם אחרי שתסיימו לשרת?״ כתבו פסקה של 6–8 שורות. · תשובה אישית, שימוש במילה ייעוד או בהגדרה של תמר, דוגמה לחוזקה אישית, לשון תקינה.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג׳)

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – המשרד שלהם הוא שולחן המטבח

כתבה · כיתה ט' · עתיד ובחירות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. ממה בנו גל ושירה את הדגם הראשון, ולמי הציגו אותו (פסקה א')? · מקרטון ומקרשים במחסן של סבא; הציגו למנהלת.

2. אילו שלוש תכונות צריך יזם לפי המדריך יואב לוי (פסקה ב')? · סקרנות, אומץ להציג רעיון למבוגרים, סבלנות.

3. אילו הוצאות לא חישבה מאיה בחודש הראשון (פסקה ג')? · חמאה, אריזות וחשמל.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) הסיקו מן המשפט "אחרי חודשיים היו לנו שלושה תלמידים ושישה מורים": מה הייתה הטעות של עידו בתחילת הדרך? · הוא בנה שירות בלי לבדוק מה הלקוחות צריכים באמת (וגם בלי לפרסם), ולכן היו יותר נותני שירות מאשר מקבלים.

5. (השוואה) השוו בין המיזם של מאיה לבין המיזם של גל ושירה: במה הם דומים ובמה שונים (מטרה, מי נהנה, מה למדו)? · דומים: התחילו בקטן מרעיון אישי ולמדו מיומנויות. שונים: מאיה – עסק פרטי להכנסה, למדה מחיר ואיזון; גל ושירה – פתרון לבעיה ציבורית של בית הספר, למדו להציג למבוגרים.

6. (מונח) הסבירו את המשפט "כישלון הוא בסך הכול מידע" (פסקה ו'), והראו כיצד הוא בא לידי ביטוי בסיפור של עידו. · כישלון מלמד מה לא עובד ומכוון לתיקון; עידו למד מהכישלון שהתלמידים רוצים הכנה למבחנים ושינה את המיזם.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שבתי ספר צריכים ללמד יזמות כמקצוע חובה, ויש הטוענים שבגיל 14–15 עדיף להתמקד בלימודים ובחברים. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (מה למדו שלושת היזמים; האפייה עד אחת בלילה; "הבסיס של יזמות").

משימת כתיבה – מה בודקים

8. זהו בעיה קטנה בבית הספר או בשכונה, והציעו לה מיזם. כתבו: הבעיה, הפתרון, את מי נשאל קודם, ומה יהיה הצעד הראשון (8–10 שורות). · בעיה מוגדרת, פתרון ריאלי, בדיקה עם משתמשים, צעד ראשון קטן, לשון ברורה.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

🧑‍🏫 מהדורה למורה – למה כולם הולכים לאותו כיוון?

טקסט מדעי · כיתה ט' · טכנולוגיה ורשת · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מה הייתה התוצאה המפתיעה של ניסוי הקווים (פסקה א')? · כשלושה רבעים מהמשתתפים הסכימו לפחות פעם אחת עם התשובה השגויה של הקבוצה, אף שראו שהיא לא נכונה.

2. אילו שלושה דברים ברשת "מאותתים לנו מה כולם חושבים" (פסקה ג')? · מספר הצפיות, ה"אהבתי" והשיתופים.

3. ציינו שתיים מן השאלות שכדאי לשאול לפני שמצטרפים לטרנד (פסקה ו'). · שתיים מאלה: מי יצר את זה ולמה; מה הייתי חושב בלי המספרים; מה יקרה אם כולם יעשו את זה; מי עלול להיפגע.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מדוע, לדעתכם, התשובה השגויה נאמרה "בקול ובביטחון"? מה הסקתם מכך על הדרך שבה קבוצה משפיעה? · ביטחון ופה אחד יוצרים לחץ חזק ותחושה שהרוב יודע משהו; ככל שהקבוצה בטוחה יותר, קשה יותר לחלוק עליה.

5. (השוואה) השוו בין הקבוצה בניסוי הקווים לבין "ההמון ברשת" (פסקאות א' ו־ג'). מה דומה ומה שונה? · דומה: בשני המקרים הרוב משפיע על שיקול הדעת. שונה: ברשת הקבוצה היא מספרים (צפיות, אהבתי) ולא אנשים בחדר, היא עצומה, וההשפעה מתפשטת מהר ואיש לא מרגיש אחראי.

6. (מונח) הסבירו את המונח "חשיבה ביקורתית" (פסקה ו'), ואת הקשר שלו לביטוי "להיות חלק מן הקבוצה, בבחירה" (פסקה ז'). · בדיקת מידע ורעיונות לפני קבלתם; מי שחושב באופן ביקורתי לא דוחה את הקבוצה, אלא מצטרף אליה מתוך שיקול דעת ולא מתוך סחף.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שאתגרים וטרנדים ברשת הם בעיקר בידור תמים, ויש הטוענים שהם מסוכנים ויש להתרחק מהם. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (ניסוי הקווים, אפקט הצופה, הקול הראשון, שאלות לפני שיתוף).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. תארו מצב (אמיתי או דמיוני) שבו אתם או מישהו אחר הייתם "הקול הראשון" שעצר סחף. כתבו 8–10 שורות ושלבו מונח אחד מן הטקסט. · תיאור מצב ברור, הפעולה והתוצאה, שימוש במונח (אפקט הצופה / חשיבה ביקורתית / להיסחף), רצף לוגי.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – החולצה שעלתה חמישה שקלים – ומי משלם את ההפרש?

טקסט מידעי · כיתה ט' · סביבה וצרכנות · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. כמה עונות היו לחנויות פעם, ומה קורה היום (פסקה א')? · שתי עונות – קיץ וחורף; היום יש חברות שמעלות אלפי פריטים חדשים בכל יום.

2. ציינו שתי דרכים שבהן אופנה מהירה פוגעת בסביבה (פסקה ג'). · שתיים מאלה: צריכת מים רבה, חומרי צביעה בנהרות, סיבי פלסטיק בכביסה שמגיעים לים, בגדים שמגיעים להטמנה או לשריפה.

3. מה הביא כל תלמיד ליריד ההחלפות, ומה קיבל (פסקה ו')? · שלושה בגדים במצב טוב; שלושה אסימונים להחלפה.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מה אפשר להסיק מדבריה של רוני "אם לא אקנה עכשיו – אפסיד" על השיטות של חברות האופנה? · שהן יוצרות תחושת דחיפות ומחסור מלאכותית, ומשחקות ברגשות (פחד להפסיד) כדי שנחליט בלי לחשוב.

5. (השוואה) השוו בין "המחיר בקופה" לבין "המחיר המלא" של חולצה זולה, לפי פסקאות ב'–ג'. · המחיר בקופה – כמה שקלים שהקונה משלם. המחיר המלא כולל גם את שכר העובדים הנמוך ותנאיהם, הנזק לסביבה – מים, זיהום, פסולת.

6. (מונח) הסבירו את המונח "צריכה נבונה" (פסקה ה'), והביאו שתי דוגמאות לה מן הטקסט. · קנייה מתוך מחשבה על הצורך, האיכות וההשפעה. דוגמאות: שאלת "שלושים פעמים", קנייה פחותה ואיכותית, החלפה, יד שנייה, תיקון, תרומה.

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. יש הטוענים שהאחריות לצמצום האופנה המהירה מוטלת על הקונים, ויש הטוענים שהיא מוטלת על החברות והחוק. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (שיטות השיווק בפסקה ד', הצעדים בפסקה ה', יריד ההחלפות).

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו מודעה (6–8 שורות) המזמינה את השכבה ליריד החלפות. כללו סיבה אחת מן הטקסט, כללי השתתפות ומשפט סיום משכנע. · כותרת מושכת, פרטים (מה, מתי, איך), נימוק סביבתי מהטקסט, כללים, סיום משכנע.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

👩‍🏫 מהדורה למורה – הפתק שלא נשלח

סיפור קצר · כיתה ט' · נפש ורגש · מסלול רגיל

💡 מבנה הדף: פתיחה ← טקסט בפסקאות מסומנות ← חלק א' איתור (רמה א') ← חלק ב' הסקה, השוואה ומונח (רמה ב') ← חלק ג' טיעון ועמדה (רמה ג') ← משימת כתיבה ← כרטיס יציאה.

חלק א' – איתור מידע

1. מה היה כתוב בפתק של אביב (פסקה א')? · "אני חושב שאת מיוחדת. אם תרצי, אפשר לשבת יחד בטיול השנתי."

2. ציינו שני דברים שאביב אהב בנגה (פסקה ב'). · צחקה בקול בלי להתבייש; התווכחה עם המורה ויצאה עם חיוך; החדר נהיה מואר כשנכנסה.

3. מה שמר אביב בקופסה הקטנה מלבד הפתק (פסקה ח')? · כרטיס מהופעה ראשונה, אבן מהים, תמונה עם סבא.

חלק ב' – הסקה, השוואה ומונח

4. (הסקה) מדוע אמר אביב לאמו שהוא חולה (פסקה ה')? מה אפשר להסיק מכך על הדרך שבה הוא מתמודד עם רגשותיו? · כי היה קל יותר מלהסביר את מה שהרגיש; הוא מתבייש או מתקשה לדבר על רגשות ומעדיף להסתיר אותם.

5. (השוואה) השוו בין התגובה של אביב ביום שראה את נגה ועידן לבין מצבו בערב ליד המדורה. מה השתנה ומה נשאר? · ביום – בריחה, הסתרה, כאב חזק (לא אכל). בערב – עדיין צביטה, אבל הוא מצליח לשים לב גם לדברים טובים: כוכבים, שירה, חברות. הכאב נשאר אך פינה מקום לנחמה.

6. (מונח) המונח "אינטליגנציה רגשית" פירושו היכולת לזהות רגשות, לכבד אותם ולהגיב אליהם בתבונה. הסבירו כיצד דניאל מפגין אינטליגנציה רגשית באוטובוס. · הוא לא שואל ולא לוחץ, יושב בשקט; מכיר בכאב ("ברור שזה כואב"); מכבד את בחירתה של נגה; מחזק את ערכו של אביב; מכניס הומור עדין (החטיפים).

חלק ג' – טיעון ועמדה

7. אביב לא שלח את הפתק. יש האומרים שהיה צריך להעז ולתת אותו בכל מקרה, ויש האומרים שעשה נכון כשוויתר. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הסיפור. · תשובה פתוחה: עמדה + נימוק + ראיה (הפחד מהלעג, הבחירה של נגה, "לפחות הרגשתי משהו אמיתי").

משימת כתיבה – מה בודקים

8. כתבו את הסיפור מנקודת המבט של דניאל: מה ראה ליד הלוקרים, ומה חשב באוטובוס (8–10 שורות). · גוף ראשון, עקביות עם עלילת הסיפור, ביטוי רגשות, פרטים מן הסיפור.

📋 מחוון לתשובה הפתוחה (חלק ג')

4 – מצוין · עמדה ברורה בפתיחה; שני נימוקים הגיוניים; הוכחה או דוגמה מדויקת מן הטקסט (עם ציון פסקה); סיכום; לשון תקינה ומכבדת.

3 – טוב · עמדה ברורה; נימוק אחד מפותח היטב; דוגמה מן הטקסט או מן הניסיון; מבנה מסודר.

2 – חלקי · עמדה קיימת אך לא חדה; נימוק כללי; אין דוגמה או שהדוגמה אינה קשורה.

1 – בהתחלה · חוזר על הטקסט בלי עמדה, או עמדה בלי נימוק.

✏️ דף עבודה – 🤖 האם המכונות החכמות ייקחו לנו את העבודה?

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טקסט עיוני · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 כלים ממוחשבים שכותבים, מסכמים ומציירים בשניות כבר נמצאים בכיס של כמעט כל אחד ואחת מכם. האם הם יעזרו לנו להצליח בעולם של מחר, או שיגרמו לנו להפסיק לחשוב בעצמנו? קראו את הטקסט וענו על השאלות.

טקסט עיוני

🤖 האם המכונות החכמות ייקחו לנו את העבודה?

מהפכה בכיס

א אנחנו חיים בעיצומה של מהפכה טכנולוגית שמשנה את כל מה שהכרנו על למידה, יצירה ועבודה. מכונות חכמות – תוכנות שמסוגלות לכתוב טקסט, לסכם מאמר, לתרגם, ליצור תמונה ואפילו לכתוב קוד – הפכו לחלק מחיי היומיום של בני נוער רבים. הן עוזרות בהכנת שיעורי בית, בבניית מצגות ובתכנון פרויקטים, והכול בשניות ספורות. אך לצד ההתלהבות מן היכולות המרשימות עולה חשש בקרב אנשי חינוך, הורים ותלמידים: האם הכלים האלה מפתחים אותנו ומכינים אותנו לעתיד, או שהם פוגעים ביצירתיות האנושית והופכים אותנו לעצלנים?

"מחשבון משוכלל פי אלף"

ב "המכונה החכמה היא כמו מחשבון משוכלל פי אלף," אומר תומר אבני, חוקר חינוך וטכנולוגיה. "בעבר חששו שהמחשבון יהרוס את היכולת של תלמידים לחשב בעצמם. היום אנחנו רואים תלמידים שנותנים לתוכנה לכתוב עבורם עבודות שלמות. הבעיה היא שכאשר אנחנו מפסיקים להתאמץ לחשוב לבד, השריר המחשבתי שלנו נחלש. היכולת לפתור בעיות, להביע דעה אישית ולחבר בין רעיונות עלולה להיעלם, בדיוק כמו שריר שלא מתאמנים בו."

השותפה של העתיד

ג מנגד, יש הסבורים שהמכונות החכמות הן שותפות הכרחיות לעתיד. לטענתם, מי שילמד להשתמש בכלים האלה בתבונה ייהנה מיתרון גדול בשוק העבודה. "המכונות לא יחליפו את בני האדם," הם אומרים, "אבל אנשים שיודעים לעבוד עם מכונות עשויים להחליף את מי שאינם יודעים." לפי גישה זו, המטרה איננה לאסור את השימוש בטכנולוגיה, אלא ללמד איך לרתום אותה לחשיבה גבוהה יותר, ליזמות וליצירה. מקצועות מסוימים אכן ישתנו או ייעלמו, אך בדרך יקומו גם מקצועות חדשים שעוד אין להם שם.

רוני והעבודה "המושלמת"

ד רוני, תלמידת כיתה ט', משתפת בהתלבטות אישית: "השתמשתי בתוכנה כדי לארגן את הרעיונות לעבודת הסיכום בהיסטוריה. בהתחלה הרגשתי שזה גאוני – חסכתי המון זמן, והעבודה נראתה מושלמת. אבל כשהמורה שאלה אותי בכיתה על אחד המקורות שהופיעו בעבודה, הבנתי שבכלל לא קראתי אותו לעומק, כי התוכנה סיכמה לי הכול. הרגשתי שרימו אותי. או בעצם – שאני רימיתי את עצמי."

מה עושים בבית הספר?

ה בתי ספר מתמודדים עם השאלה בדרכים שונות. יש מורים שמבקשים לכתוב את המטלה בכיתה, בכתב יד. אחרים דווקא משלבים את הכלים בשיעור: הם מבקשים מהתלמידים לבדוק את התשובה של המכונה, למצוא בה טעויות ולשפר אותה. "כשהתלמידים מבקרים את המכונה, הם לומדים יותר מאשר כשהם מעתיקים ממנה," מסבירה מורה לאזרחות שמנסה את השיטה בכיתה.

אחריות טכנולוגית

1 האתגר העומד בפני מערכת החינוך ובפני בני הנוער אינו להתנגד לעתיד, אלא לפתח "אחריות טכנולוגית": ההבנה שהמכונה היא כלי עזר רב־עוצמה ולא תחליף למוח האנושי. אחריות כזאת פירושה לדעת מתי להיעזר בכלי ומתי לעבוד לבד, לבדוק את מה שהמכונה מציעה ולא לקבל אותו כמובן מאליו, ולהקפיד שהקול האישי שלנו יישאר שלנו. היא שתקבע אם הדור הצעיר ינצל את המהפכה כדי לפרוץ קדימה, או שיאבד את הקול הייחודי שלו בתוך ים של תשובות אוטומטיות.

📚 **מילים חשובות: מהפכה** – שינוי גדול ומהיר · **משוכלל** – מתקדם מאוד, עם יכולות רבות · **חשש** – פחד, דאגה · **לרתום** – לחבר ולהשתמש במשהו לטובת מטרה · **יזמות** – יצירה של רעיון חדש והפיכתו למיזם או לעסק · **כמובן מאליו** – בלי לבדוק, כאילו ברור שזה נכון · **ייחודי** – מיוחד, שאין עוד כמוהו

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. על פי פסקה א', ציינו שני שימושים שבני נוער עושים במכונות החכמות.

2. בפסקה ב' החוקר תומר אבני משווה את המכונה למחשבון. מה לדבריו עלול לקרות ל"שריר המחשבתי" כשנותנים לתוכנה לעבוד במקומנו?

3. אילו שתי גישות מנוגדות מוצגות בטקסט בנוגע למכונות החכמות?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. הסיקו מדבריה של רוני (פסקה ד'): מדוע הרגישה ש"רימתה את עצמה", אף שהעבודה נראתה מושלמת וחסכה לה זמן? (הסקה)

5. השוו בין שימוש במכונה חכמה לבין חשיבה ומאמץ עצמאי, על סמך פסקאות ב' ו־ג'. מה היתרון של כל דרך לפי הטקסט? (השוואה)

6. מה פירוש המונח "אחריות טכנולוגית" (פסקה ו')? הסבירו בלשונכם, והציעו דרך אחת שבה מורה יכול לוודא שתלמידים אכן חושבים בעצמם. (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש בתי ספר שאוסרים לחלוטין להשתמש במכונות חכמות בהכנת מטלות, ויש בתי ספר שמעודדים שילוב חכם שלהן בלמידה. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו "אמנה כיתתית" קצרה (5 כללים) לשימוש אחראי במכונות חכמות בלמידה. הסבירו במשפט אחד כל כלל.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____
2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🧭 לבחור מגמה – לא לבחור גורל

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

כתבה · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 בסוף כיתה ט' כל אחד ואחת מכם יעמדו מול טופס קטן עם החלטה גדולה: באיזו מגמה ללמוד בתיכון. בכתבה שלפניכם תפגשו תלמידים, יועצת ובוגר, ותגלו איך אפשר לבחור בלי להיבהל.

כתבה

🧭 לבחור מגמה – לא לבחור גורל

טופס אחד, הרבה שאלות

א בכל שנה, בסביבות חודש שבט, מקבלים תלמידי כיתות ט' טופס בחירת מגמות. על הנייר זה נראה פשוט: רשימה של אפשרויות, שלוש משבצות לסמן לפי סדר עדיפות וחתימה של ההורים. אבל מאחורי המשבצות מסתתרות שאלות כבדות: מה אני באמת אוהב? במה אני טובה? ומה יקרה אם אטעה? "ישבתי מול הטופס שלושה ערבים ברצף," מספר איתי, תלמיד כיתה ט'. "הרגשתי שאני חותם על החיים שלי."

"מגמה היא תחנה, לא תחנה סופית"

ב מיכל דרור, יועצת השכבה, שומעת את המשפט הזה כמעט מכל תלמיד ותלמידה. "הלחץ מובן," היא אומרת, "אבל הוא נשען על הנחה לא נכונה. מגמה בתיכון איננה גורל. היא תחנה ראשונה במסע ארוך. אני מכירה מהנדסת שלמדה בתיכון מגמת תיאטרון, ומורה לביולוגיה שלמדה מגמת אמנות. הדרך ממשיכה גם אחרי התיכון – בשירות, בלימודים ובעבודה."

שלוש שאלות לפני שבוחרים

ג לדברי היועצת, כדאי לשאול לפני ההחלטה שלוש שאלות. הראשונה: מה מעניין אותי גם בלי ציון? "אם אתם קוראים על החלל בשעות הפנאי, או מציירים בכל הפסקה, זה סימן," היא מסבירה. השאלה השנייה: באילו מקצועות אני מצליח או מצליחה כשאני משקיעים מאמץ? והשלישית: מה הייתי רוצה לנסות? "לפעמים מגמה היא דווקא הזדמנות לגלות תחום חדש שלא הכרתם בכלל."

שיעור אחד שחסך טעות

ד הדס, תלמידת ט' בכיתה מקבילה, בחרה בדרך מעשית: היא ביקשה מהרכזת לשבת בשיעור אחד של כל מגמה שעניינה אותה. "בשיעור של מגמת ביולוגיה ראיתי תלמידים בוחנים פרח תחת מיקרוסקופ, ופתאום הבנתי שאני רוצה להיות שם," היא מספרת בהתרגשות. "דווקא במגמה שהייתי בטוחה שתתאים לי – השתעממתי. השיעור הזה חסך לי טעות של שלוש שנים."

כשהחברים בוחרים אחרת

ה אחת המלכודות הנפוצות היא לבחור בעקבות החברים. "קשה להיפרד מהחבורה," מודה איתי. "כל החברים שלי נרשמו למגמה אחת, ואני הרגשתי שאני נמשך לכיוון אחר לגמרי." היועצת מזכירה שחברויות אמיתיות ממשיכות גם בהפסקות, בחוגים ובתנועת הנוער, ואילו שעות הלימוד במגמה – ויש הרבה כאלה – שייכות רק לכם.

"מה שלמדתי לא הלך לאיבוד"

ו עמרי, בוגר בית הספר שסיים את התיכון לפני שנתיים, מוסיף נקודת מבט של מי שכבר עבר את הדרך: "בכיתה ט' בחרתי במגמת מחשבים, כי כולם אמרו שזה מה ששווה. אחרי שנה הבנתי שאני הכי מאושר כשאני כותב. ביקשתי לעבור למגמת תקשורת, וזה לא היה סוף העולם. ומה שלמדתי במחשבים? עוזר לי עד היום, כשאני עורך סרטונים לעיתון."

גם ההורים מתלבטים

ז גם להורים יש מקום בהחלטה. "אצלנו בבית הכנו טבלה," מספרת הדס. "בצד אחד כתבתי מה אני אוהבת, ובצד השני מה אני חוששת ממנו. אבא שלי שאל אותי שאלות, אבל לא אמר לי מה לבחור." לדברי היועצת, זו בדיוק השיחה הנכונה: הורים יכולים להקשיב ולשאול, אבל ההחלטה צריכה להיות של התלמידים עצמם.

לבחור עם הראש ועם הלב

ח הבחירה במגמה היא אם כן החלטה חשובה, אבל לא החלטה סופית. מי שאוסף מידע, מתייעץ עם הורים ומורים, מקשיב לעצמו ומעז לנסות – יבחר בדרך נבונה יותר, ויוכל לתקן אם יתברר שטעה. כפי שאמרה היועצת בסוף השיחה: "אל תשאלו רק 'מה כדאי?'. תשאלו גם 'מי אני רוצה להיות?'."

📚 **מילים חשובות: מגמה** – תחום לימוד מורחב בתיכון (למשל ביולוגיה, אמנות) · **יועצת** – אשת מקצוע בבית הספר שעוזרת לתלמידים בהחלטות ובקשיים · **סדר עדיפות** – מה הכי חשוב לי, ואחריו מה פחות · **הנחה** – מחשבה שאנחנו מניחים שהיא נכונה בלי לבדוק · **מלכודת** – מצב שקל ליפול אליו בלי לשים לב · **נמשך** – מרגיש משיכה, רוצה ללכת לכיוון מסוים · **בוגר** – מי שסיים את הלימודים במקום מסוים

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. על פי פסקה א', מה מופיע בטופס בחירת המגמות? ציינו שני פרטים.

2. מנו את שלוש השאלות שהיועצת ממליצה לשאול (פסקה ג').

3. לפי פסקה ה', היכן ממשיכות חברויות אמיתיות גם אם בוחרים מגמות שונות?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מדוע לדעתכם הביאה הכותבת את הדוגמאות על המהנדסת ועל המורה לביולוגיה (פסקה ב')? (הסקה)

5. השוו בין הדרך שבה בחר עמרי בכיתה ט' לבין הדרך שבה בחרה הדס. מה ההבדל, ומה אפשר ללמוד מכך? (השוואה)

6. הסבירו את הביטוי "לבחור עם הראש ועם הלב" (פסקה ז'), והביאו דוגמה לכל אחד מהם מן הכתבה. (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שכדאי לבחור מגמה יחד עם החברים הקרובים, כדי שיהיה נעים ובטוח. אחרים טוענים שיש לבחור רק לפי תחומי העניין האישיים. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו מכתב קצר (8–10 שורות) לתלמיד או לתלמידה בכיתה ח', ובו שלוש עצות לבחירת מגמה. שלבו שני רעיונות מן הכתבה.

🎟 כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____
2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🎒 המדרגות של הקומה השלישית

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

סיפור קצר · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 סוף כיתה ט' הוא גם סוף של תקופה. בסיפור הקצר שלפניכם תפגשו את יעל ביום האחרון שלה בחטיבה. שימו לב לפרטים הקטנים – הם מספרים הרבה על מה שהיא מרגישה.

סיפור קצר

🎒 המדרגות של הקומה השלישית

א ביום האחרון של כיתה ט' הגיעה יעל לבית הספר עשרים דקות לפני הצלצול. היא לא תכננה את זה. פשוט התעוררה מוקדם, ובמקום להתהפך במיטה, לבשה את החולצה הלבנה עם החתימות של כל השכבה ויצאה. השער היה פתוח, והחצר הייתה שקטה כמו שלא הייתה אף פעם באמצע השנה. רק השרב, שכבר התחיל, ואיש התחזוקה שהשקה את העצים.

ב היא עלתה במדרגות לקומה השלישית, אותן מדרגות שבכיתה ז' נראו לה כמו הר. בשבוע הראשון שלה בחטיבה היא הלכה לאיבוד שלוש פעמים, ופעם אחת נכנסה בטעות לשיעור של כיתה ט' והתיישבה בשורה הראשונה, עד שמישהו לחש לה: "את בטוחה שאת שייכת לכאן?" כל הכיתה צחקה, והיא רצתה להיעלם. עכשיו, כשנזכרה בזה, חייכה. "אני בטוחה," אמרה בקול, למסדרון הריק.

ג על הקיר ליד חדר המורים עדיין היה תלוי הלוח של פרויקט החקר שלהם. התמונה של הקבוצה שלה – היא, שחר, אדל ונועם – הייתה דהויה מהשמש. בכיתה ח' הם רבו כמעט על כל דבר: על הנושא, על הצבעים, על מי ידבר בהצגה. ונועם, שבכלל לא דיבר עם אף אחד בתחילת השנה, היה זה שבסוף הציג מול כל ההורים, בלי לרעוד. יעל העבירה אצבע על המסגרת. "נעמה המורה אמרה שזה הפרויקט הכי טוב בשכבה," נזכרה, "ואנחנו בכלל לא האמנו לה."

ד בשנה הבאה היא תלמד בתיכון הגדול שבעיר השכנה. שחר ממשיך לפנימייה, אדל עוברת עם המשפחה לצפון, ונועם בחר במגמה אחרת לגמרי. "נשמור על קשר," הבטיחו כולם בערב הסיום, וחיבקו זה את זה חזק מדי. יעל רצתה להאמין, אבל משהו בתוכה ידע שזה לא יהיה אותו דבר. היא חשבה על אחותה הגדולה, שגם הבטיחה פעם, ועכשיו פוגשת את החברות מהחטיבה רק פעם בשנה, בחתונות.

ה בשמונה וחצי התחילו להגיע כולם. הרעש חזר למסדרון בבת אחת, כאילו מישהו הדליק רדיו. מישהו צעק "ט' שלוש, אלופים!", מישהי בכתה כבר בכניסה, והמחנכת, רותי, עמדה בדלת עם קופסה של עוגיות ופתקים. "כל אחד לוקח פתק אחד," אמרה, "ומקריא אותו רק כשהוא כבר בתיכון. לא לפני."

ו יעל הכניסה את הפתק לכיס הקטן של התיק, ליד המפתח של הבית. בהפסקה הגדולה היא ישבה עם החברים על המדרגות של הקומה השלישית, בדיוק במקום שבו אסור לשבת, ואף אחד לא אמר להם לקום. הם דיברו על הכול ועל כלום, ושמש של סוף יוני נכנסה דרך החלון הגדול. היא ניסתה לזכור כל פרט: את הריח של הגיר, את הסדק במדרגה הרביעית, את הצחוק של נועם. "אתם יודעים מה הכי מצחיק?" אמרה אדל פתאום. "בכיתה ז' ספרתי את הימים עד הסוף. ועכשיו אני רוצה עוד יום אחד." אף אחד לא ענה. כולם הבינו בדיוק למה היא התכוונה.

ז כשהצלצול האחרון צלצל, אף אחד לא זז מיד. ואז, בלי שמישהו אמר משהו, כולם קמו יחד. "להתראות, קומה שלישית," לחשה יעל, וירדה במדרגות לאט, אחת־אחת, כמו שלא ירדה אותן אף פעם.

📚 **מילים חשובות: שרב** – מזג אוויר חם ויבש מאוד · **לחש** – דיבר בקול שקט מאוד · **דהויה** – שהצבעים שלה חלשים בגלל שמש או זמן · **פנימייה** – בית ספר שבו גם גרים ולנים · **בבת אחת** – פתאום, ברגע אחד · **מחנכת** – המורה האחראית על הכיתה · **סדק** – שבר דק וצר

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. **מה לבשה יעל ביום האחרון, לפי פסקה א'?**

2. **מנו את חברי הקבוצה של יעל בפרויקט החקר, ומה יקרה לשניים מהם בשנה הבאה (פסקאות ג'–ד').**

3. **מה נתנה המחנכת רותי לתלמידים (פסקה ה')?**

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. **מה אפשר להסיק על נועם מן המשפט "שבכלל לא דיבר עם אף אחד בתחילת השנה, היה זה שבסוף הציג מול כל ההורים, בלי לרעוד"?** (הסקה)

5. **השוו בין יעל בשבוע הראשון בכיתה ז' לבין יעל ביום האחרון. במה השתנו היחס שלה למקום ותחושת השייכות שלה?** (השוואה)

6. **המונח "פרידה" מופיע בסיפור בלי שהמילה נכתבת. הסבירו מה פירושו כאן, והביאו שני פרטים מן הסיפור שמבטאים אותו.** (מונח)

חלק ג׳: טיעון והבעת עמדה (רמה ג׳)

7. יש האומרים שחברויות מהחטיבה נשמרות לכל החיים, ויש האומרים שבתיכון מתחילים מחדש וזה טבעי שחברויות ייחלשו. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט מן הסיפור או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו את הפתק שיעל קיבלה מהמחנכת, או פתק שאתם הייתם רוצים לקרוא ביום הראשון בתיכון (6–8 שורות).

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🤝 שעות חובה – או שעות של לב?

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טור דעה · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 בבתי ספר רבים נדרשים התלמידים להתנדב מספר שעות קבוע במהלך התיכון. האם התנדבות שהיא חובה עדיין נחשבת התנדבות? בטור הדעה שלפניכם כותבת תלמידת ט' את עמדתה – וגם מתמודדת עם הטענות שמנגד.

טור דעה

🤝 שעות חובה – או שעות של לב?

הכותרת שהרגיזה אותי

א בשבוע שעבר נתלתה בלוח המודעות של השכבה הודעה: "תלמידי ט' – התחילו לחשוב על מקום ההתנדבות שלכם לשנה הבאה! 60 שעות חובה." מישהו כבר הספיק לצייר ליד המספר פרצוף עצוב. ואני, שמתנדבת כבר שנתיים בגן ילדים בשכונה, הרגשתי צביטה. אם זו חובה, האם זו עדיין התנדבות? הרי המילה "התנדבות" באה מהשורש נ־ד־ב, שממנו גם "נדיבות" – לתת מרצון, מהלב.

הטענה נגד: שעון במקום לב

ב מי שמתנגדים לחובה טוענים שהיא הורסת בדיוק את מה שהיא מנסה לבנות. כשסופרים שעות, התלמידים מתחילים לחשוב כמו פקידים: איפה הכי קל, איפה הכי קרוב, איך מסיימים מהר. "חברה שלי בחרה מקום רק כי אפשר להתנדב שם בישיבה מול מחשב," סיפרה לי מישהי מהשכבה. לפי הגישה הזאת, נתינה אמיתית חייבת להיות חופשית, אחרת היא הופכת למטלה נוספת ברשימה, כמו עבודה בהיסטוריה.

הטענה בעד: דלת שנפתחת

ג אבל ככל שחשבתי על זה, נזכרתי איך התחלתי בעצמי. גם אני לא קמתי בוקר אחד והחלטתי להתנדב. אמא של חברה שלי ביקשה עזרה בגן, הסכמתי בלי חשק, ותוך חודש הילדים חיכו לי ליד השער. לפעמים צריך דחיפה קטנה כדי לגלות משהו גדול. החובה פותחת דלת לתלמידים שלעולם לא היו חושבים להיכנס בה – ומי שנכנס, לפעמים נשאר.

ומה עם מי שאין לו זמן?

ד יש גם טענה שאסור להתעלם ממנה. לא לכולם יש אותם תנאים. יש תלמידים שמטפלים באחים קטנים אחרי הלימודים, יש שעובדים כדי לעזור בבית, ויש שגרים רחוק מכל מקום התנדבות. בשבילם, עוד שעות חובה הן עומס אמיתי. ובכל זאת, דווקא מהם אפשר ללמוד: גם טיפול באח קטן הוא נתינה. אולי צריך להרחיב את ההגדרה של מה שנחשב התנדבות, ולא לבטל אותה.

מה אמרו בשכבה

ה כדי לבדוק אם אני לבד במחשבות האלה, שאלתי עשרים תלמידים ותלמידות מהשכבה שתי שאלות. לשאלה "האם הייתם מתנדבים גם בלי חובה?" רק שבעה ענו "כן". אבל לשאלה "האם הייתם רוצים לבחור בעצמכם את מקום ההתנדבות?" כמעט כולם ענו "כן" בהתלהבות. זה לא מחקר מדעי, כמובן, אבל הוא לימד אותי משהו: הבעיה איננה הנתינה עצמה. הבעיה היא התחושה שמישהו אחר מחליט בשבילנו.

ההצעה שלי

ו אז מה אני מציעה? לא לבטל את הדרישה, אלא לשנות אותה. במקום לספור שעות, לבקש מכל תלמיד ותלמידה "פרויקט נתינה": לבחור צורך אמיתי בקהילה, לפעול בו לאורך זמן ולכתוב בסוף מה למדו. כך הבחירה נשארת שלנו, וגם האחריות. כשאני בוחרת – אני מחויבת. כשבוחרים בשבילי – אני רק סופרת.

סוף הטור, תחילת הדרך

ז בסוף, השאלה איננה אם ההתנדבות היא חובה או בחירה, אלא מה יקרה ללב שלנו במהלך הדרך. אני מקווה שבשנה הבאה, כשחברים שלי יתחילו את שעות החובה שלהם, מישהו מהם יגלה מה שאני גיליתי: שהשעון מפסיק לתקתק בדיוק ברגע שמתחילים ליהנות. ואז זה כבר לא חובה. זה פשוט חלק ממך. ואולי, בעוד כמה שנים, מישהו מהם יתלה בעצמו מודעה על הלוח – הפעם בלי פרצוף עצוב לידה.

📚 **מילים חשובות: התנדבות** – עבודה או עזרה שנותנים בלי תשלום · **נדיבות** – רצון לתת לאחרים בשמחה · **צביטה** – כאב קטן ופתאומי (כאן: בלב) · **מטלה** – משימה שחייבים לעשות · **עומס** – הרבה דברים לעשות בבת אחת · **מחויבת** – מרגישה אחריות ונאמנות למשהו · **פקיד** – עובד משרד (כאן: מי שעושה רק מה שצריך)

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. כמה שעות חובה הוזכרו בהודעה על הלוח, ואיפה מתנדבת הכותבת (פסקה א')?

2. על פי פסקה ד', ציינו שתי סיבות שבגללן לא לכל התלמידים יש אותם תנאים להתנדב.

3. מהו "פרויקט נתינה" לפי הצעת הכותבת (פסקה ה')?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מדוע לדעתכם בחרה הכותבת לספר על הדרך שבה התחילה היא עצמה להתנדב? מה זה תורם לטיעון שלה? (הסקה)

5. השוו בין הטענה "שעון במקום לב" (פסקה ב') לבין הטענה "דלת שנפתחת" (פסקה ג'). מה כל אחת רואה בחובה? (השוואה)

6. הסבירו את המשפט "כשאני בוחרת – אני מחויבת. כשבוחרים בשבילי – אני רק סופרת." מה ההבדל בין "מחויבות" לבין "חובה" לפי הכותבת? (מונח)

חלק ג׳: טיעון והבעת עמדה (רמה ג׳)

7. האם לדעתכם התנדבות צריכה להיות חובה בבית הספר? הביעו עמדה, נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטור או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו טור תגובה קצר (8–10 שורות) לכותבת: הסכימו או התווכחו עם ההצעה שלה, והציעו שיפור אחד משלכם.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 💬 איפה נגמר החופש להגיד הכול?

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טקסט מידעי · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 ברשת כל אחד יכול לכתוב כל דבר, לכל כך הרבה אנשים, בתוך שנייה. אבל האם מותר באמת לכתוב הכול? הטקסט המידעי שלפניכם מסביר מהו חופש הביטוי, למה הוא חשוב ואיפה עוברים גבולותיו.

טקסט מידעי

💬 איפה נגמר החופש להגיד הכול?

זכות של כולם

א חופש הביטוי הוא הזכות של כל אדם להביע את דעותיו, רעיונותיו ורגשותיו – בדיבור, בכתב, באמנות או בכל דרך אחרת. במדינות דמוקרטיות הוא נחשב לאחת הזכויות החשובות ביותר, משום שבלעדיו אי אפשר לבקר, להציע שינוי, לחשוף עוולות או סתם לחלוק על דעת הרוב. אדם שמפחד להגיד את דעתו אינו באמת חופשי. גם בבית הספר, תלמיד שמעז להגיד "אני חושב אחרת" תורם לשיחה יותר ממי ששותק.

הרשת – כיכר העיר החדשה

ב פעם, מי שרצה שישמעו אותו היה צריך לעמוד בכיכר העיר, לכתוב מכתב למערכת עיתון או לפרסם ספר. היום כל אחד ואחת מאיתנו מחזיקים בכיס במה שמגיעה לאלפי אנשים. זה הישג עצום: גם בני נוער יכולים להשמיע קול, לארגן מיזם ולהשפיע. אבל לבמה הזאת יש מאפיינים מיוחדים: מה שנכתב מתפשט מהר מאוד, נשאר זמן רב גם אחרי שנמחק אצל הכותב, ולעתים נקרא בלי ההקשר המקורי.

זכות – לא בלי גבול

ג חופש הביטוי איננו חופש לפגוע. כמעט בכל המדינות הדמוקרטיות יש לו גבולות, כדי להגן על זכויות של אנשים אחרים: הזכות לשם טוב, לפרטיות, לביטחון ולכבוד. אסור, למשל, להפיץ שקר שפוגע בשמו הטוב של אדם, לאיים, להסית לאלימות או לפרסם מידע פרטי על אדם בלי רשותו. השאלה הקשה איננה אם יש גבולות, אלא איפה בדיוק לשרטט אותם: מתי ביקורת חריפה היא לגיטימית, ומתי היא הופכת לפגיעה.

ביקורת או בריונות?

ד כדי להבחין, מציעים מומחים לתקשורת לשאול כמה שאלות. האם אני מבקר רעיון או מעשה – או תוקף את האדם עצמו? האם מה שאני כותב נכון, ואני יכול להוכיח אותו? האם הייתי אומר את זה גם פנים אל פנים? "כשהתגובה עוסקת במראה, במוצא או במשפחה של מישהו, ולא בטענות שלו, זה כבר לא ויכוח – זו פגיעה," מסבירה מורה לאזרחות בחטיבת ביניים.

מקרה מן הכיתה

ה ניקח דוגמה. תלמידה מעלה לקבוצה של השכבה סרטון שבו היא שרה. תלמיד אחד כותב: "לדעתי השיר הקודם שלך היה מוצלח יותר, הקצב פה איטי מדי." תלמיד אחר כותב: "עם הקול הזה עדיף שתשתקי לתמיד." שתי התגובות שליליות, אבל רק הראשונה היא ביקורת. היא עוסקת בשיר, מנומקת ומאפשרת לשפר. השנייה עוסקת באדם, משפילה ולא מלמדת דבר.

כוחו של הקהל

1 גם מי שלא כתב את ההודעה הפוגעת אינו פטור מאחריות. כל "אהבתי", כל שיתוף וכל אימוג'י צוחק מגדילים את הפגיעה ומעבירים אותה הלאה. מצד שני, הקהל יכול גם לעצור אותה: תגובה אחת שאומרת "זה לא בסדר", דיווח למנהלי הקבוצה או הודעה פרטית תומכת לנפגע יכולים לשנות את התמונה. מחקרים על בריונות מראים שכאשר צופים מן הצד מתערבים, הפגיעה נפסקת לעתים קרובות מהר יותר.

חופש עם אחריות

2 חופש הביטוי ברשת הוא אם כן מתנה גדולה, אבל היא מגיעה עם אחריות. לפני שמפרסמים, כדאי לעצור לרגע ולשאול: האם זה נכון? האם זה הוגן? האם זה נחוץ? המטרה איננה לשתוק, אלא לדבר כך שגם אחרים יוכלו להמשיך לדבר בלי פחד. כי רשת שבה כולם מפחדים לכתוב היא רשת שבה אף אחד איננו באמת חופשי.

📚 **מילים חשובות: חופש הביטוי** – הזכות להגיד ולכתוב את מה שחושבים · **עוולה** – מעשה לא צודק · **במה** – מקום גבוה שממנו מדברים לקהל (כאן: מקום לפרסם) · **הקשר** – המצב או הדברים שמסביב, שעוזרים להבין משמעות · **להסית** – לעודד אנשים לעשות מעשה רע או אלים · **לגיטימית** – מותרת, מקובלת · **פטור** – לא חייב, משוחרר מחובה

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. על פי פסקה א', ציינו שתי דרכים שבהן אפשר להביע דעה.

2. אילו זכויות של אנשים אחרים מגבילים את חופש הביטוי, לפי פסקה ג'? ציינו שלוש.

3. מנו שלוש דרכים שבהן הקהל יכול לעצור פגיעה ברשת (פסקה ה').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מן המשפט "רשת שבה כולם מפחדים לכתוב היא רשת שבה אף אחד איננו באמת חופשי" על הקשר בין גבולות לבין חופש? (הסקה)

5. השוו בין "כיכר העיר" של פעם לבין "הבמה בכיס" של היום (פסקה ב'). ציינו הבדל אחד ביתרונות ואחד בסכנות. (השוואה)

6. הסבירו בלשונכם את ההבדל בין "ביקורת" לבין "בריונות" לפי פסקה ד', והביאו דוגמה לכל אחת. (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שמנהלי קבוצות ורשתות צריכים למחוק מיד כל תגובה פוגענית, ויש הטוענים שמחיקה כזאת פוגעת בחופש הביטוי. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. נסחו "שלוש שאלות לפני שליחה" – כרזה קצרה לכיתה, עם שלוש שאלות והסבר קצר לכל אחת. השתמשו ברעיונות מן הטקסט.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🎖️ "אני רוצה שהשירות שלי ישנה משהו"

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

ראיון · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 בעוד כמה שנים תעמדו בפני שאלה גדולה: איך לתרום ולשרת – בצבא, בשירות לאומי או בדרך אחרת. בראיון שלפניכם משוחחת תלמידת ט' עם תמר, בוגרת בית הספר בת 19, על השאלה מתי מתחילים לחשוב על ייעוד.

ראיון

🎖️ "אני רוצה שהשירות שלי ישנה משהו"

א השאלה הראשונה שלי לתמר הייתה פשוטה: מתי התחלת לחשוב על השירות? היא צחקה. "האמת? בכיתה ט', בדיוק בגיל שלך. היה לנו שיעור חינוך שבו המחנך שאל כל אחד: 'מה אתם רוצים שיגידו עליכם אחרי שתסיימו לשרת?' לא ידעתי מה לענות. אבל השאלה הזאת לא עזבה אותי."

מה זה בעצם "ייעוד"?

ב "ייעוד זו מילה גדולה," אומרת תמר, "וזה מה שהפחיד אותי. חשבתי שייעוד זה משהו שנולדים איתו, כמו כישרון. היום אני חושבת שייעוד הוא המפגש בין מה שאת טובה בו, מה שאת אוהבת, ומה שהעולם צריך. לא מוצאים אותו ביום אחד. בונים אותו לאט, מכל התנסות."

הבחירה שלה

ג תמר משרתת כיום בשירות לאומי, בכפר נוער לילדים שעלו לארץ בלי משפחה. "הרבה מהחברים שלי הלכו לתפקידים קרביים או טכנולוגיים, וחלקם שאלו אותי אם אני לא מפספסת. אני חושבת שאין שירות 'חשוב יותר'. יש שירות שמתאים לך. אני יודעת להקשיב, אני סבלנית, ואני אוהבת ילדים. כשילד שלא דיבר מילה בעברית כותב לי פתק 'תודה, תמר' – אני יודעת שאני במקום הנכון."

"מה שעשיתי בחטיבה ספר"

ד שאלתי אותה אם יש משהו שתלמידי ט' יכולים לעשות כבר עכשיו. "המון," ענתה בלי לחשוב פעמיים. "כל מה שעשיתי בחטיבה ובתיכון היה חלק מהדרך: הדרכתי בתנועת הנוער, עזרתי לבן דוד שלי בשיעורי בית, התנדבתי בספרייה. כל אחד מהדברים האלה לימד אותי משהו על עצמי. בלי לשים לב, בניתי לעצמי קורות חיים של לב."

על ההורים ועל הלחץ

ה שאלתי אם היה לחץ מהבית. "קצת," היא מחייכת. "אבא שלי שירת בתפקיד קרבי, ותמיד דיבר על זה בגאווה. פחדתי שהוא יתאכזב. בסוף ישבנו לשיחה ארוכה, הסברתי לו מה חשוב לי, והוא אמר משפט שלא אשכח: 'הגאווה שלי היא לא בתפקיד שלך – היא בכך שאת יודעת למה את שם.' מאז אני מספרת לו כל שבוע על הילדים."

הפחדים

ו לא הכול היה קל. "בחודש הראשון רציתי לחזור הביתה," היא מודה. "הייתי רחוקה מהמשפחה, העבודה הייתה קשה רגשית, והיו ימים שבהם הרגשתי שאני לא מצליחה לעזור לאף אחד. מה שעזר היה לדבר – עם הרכזת, עם ההורים ועם חברות. למדתי שלבקש עזרה זה לא חולשה. זה חלק מלהיות אחראית."

עצה לסיום

ז בסוף הראיון ביקשתי מתמר עצה אחת לתלמידי ט'. היא חשבה רגע. "אל תחכו לרגע שבו תקבלו צו או טופס כדי להתחיל לחשוב. תשאלו את עצמכם כבר עכשיו: על מה אכפת לי באמת? מה גורם לי להרגיש שאני משמעותית? התשובה תשתנה עוד הרבה פעמים, וזה בסדר גמור. העיקר שתמשיכו לשאול."

ח כשנפרדנו, תמר הראתה לי את הפתק הקטן שהיא שומרת בכיסוי של הטלפון: "תודה, תמר", בכתב יד עקום של ילד בן עשר. "זה," אמרה, "התשובה שלי לשאלה של המחנך." "ואת?" שאלה אותי פתאום. "מה את רוצה שיגידו עלייך?" ועכשיו גם אני, כמו תמר בכיתה ט', לא יודעת מה לענות – אבל כבר מתחילה לחשוב.

📚 **מילים חשובות: ייעוד** – מטרה חשובה בחיים, תפקיד שאדם מרגיש שהוא שלו · **שירות לאומי** – שנה או שנתיים של עבודה למען הקהילה במקום שירות צבאי · **כפר נוער** – מקום מגורים ולימודים לבני נוער · **קרבי** – תפקיד בצבא שקשור ללחימה · **סבלנית** – שיודעת לחכות ולא כועסת מהר · **קורות חיים** – רשימה של מה שאדם למד ועשה · **צו** – הודעה רשמית שמחייבת להתייצב

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. איזו שאלה שאל המחנך בשיעור חינוך (פסקה א')?

2. היכן משרתת תמר, ומי הילדים שאיתם היא עובדת (פסקה ג')?

3. ציינו שלוש התנסויות מן החטיבה והתיכון שתמר מונה בפסקה ד'.

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק על תמר מכך שאמרה "אין שירות 'חשוב יותר'. יש שירות שמתאים לך"? (הסקה)

5. השוו בין מה שחשבה תמר על ייעוד בכיתה ט' לבין מה שהיא חושבת היום (פסקה ב'). (השוואה)

6. הסבירו את הביטוי "קורות חיים של לב" (פסקה ד'). במה הוא שונה מ"קורות חיים" רגילים? (מונח)

חלק ג': טיעון והבעת עמדה (רמה ג')

7. יש הטוענים שכבר בכיתה ט' כדאי להתחיל לתכנן את השירות העתידי, ויש הטוענים שמוקדם מדי ועדיף ליהנות מהגיל. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הראיון או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. ענו בעצמכם על השאלה של המחנך: "מה הייתם רוצים שיגידו עליכם אחרי שתסיימו לשרת?" כתבו פסקה של 6–8 שורות.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____
2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 💡 המשרד שלהם הוא שולחן המטבח

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

כתבה · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 יש בני נוער שלא מחכים לסיום התיכון כדי להגשים רעיון. בכתבה שלפניכם תכירו שלושה יזמים צעירים, ותגלו מה הם למדו – על כסף, על כישלון ועל עצמם.

כתבה

💡 המשרד שלהם הוא שולחן המטבח

הכול התחיל מבעיה

א גל ושירה, תלמידי כיתה ט', לא תכננו להקים מיזם. הם רק רצו לפתור בעיה קטנה: כל בוקר נתקעו בכניסה לבית הספר ליד ערימה של אופניים קשורים זה לזה. "חשבנו שאם יהיה מתקן חכם שמסדר את האופניים לפי שעת היציאה, כולם יחסכו זמן," מספרת שירה. הם שרטטו, בנו דגם מקרטון ומקרשים במחסן של סבא, והציגו אותו למנהלת. היום המתקן הראשון שלהם עומד בחצר, ושני בתי ספר נוספים ביקשו אחד כזה.

יזם – מי זה בכלל?

ב "יזם הוא מי שרואה בעיה ובמקום להתלונן – מנסה לפתור אותה," מסביר יואב לוי, מדריך בתוכנית יזמות לבני נוער. "לא צריך להיות גאון במחשבים או לקבל השקעה גדולה. צריך סקרנות, אומץ להציג רעיון למבוגרים, והרבה סבלנות." לדבריו, רוב הרעיונות של בני הנוער שהוא פוגש לא הופכים לעסק גדול – "וזה בכלל לא העיקר. העיקר הוא מה שהם לומדים בדרך."

העסק הקטן של מאיה

ג מאיה, בת 15, פתחה לפני שנה עסק קטן לאפייה של עוגיות בעיצוב אישי לימי הולדת. בהתחלה אפתה לחברות, ואחר כך לחברות של חברות. "הייתי בטוחה שהקושי יהיה באפייה," היא אומרת. "בפועל, הקושי האמיתי היה לקבוע מחיר. בחודש הראשון בכלל לא הרווחתי, כי לא חישבתי כמה עולים החמאה, האריזות והחשמל." אבא שלה ישב איתה על גיליון חישוב, וכך למדה מה זה עלות, הכנסה ורווח.

כשזה לא מצליח

ד לא כל ניסיון נגמר בהצלחה. עידו, בן 14, ניסה להפעיל שירות של שיעורים פרטיים במתמטיקה שתלמידי ט' נותנים לתלמידי ז'. "אחרי חודשיים היו לנו שלושה תלמידים ושישה מורים," הוא צוחק. "אף אחד לא שמע עלינו." במקום לוותר, עידו שאל את התלמידים הצעירים מה הם צריכים באמת, וגילה שהם רוצים עזרה בהכנה למבחנים – לא שיעורים קבועים. השינוי הקטן הזה הכפיל את מספר המשתתפים.

לא לשכוח שאתם בני 15

ה ליזמות צעירה יש גם צד פחות זוהר. "היו שבועות שבהם אפיתי עד אחת בלילה, ולמחרת נרדמתי בשיעור," מודה מאיה. המדריך יואב מזכיר שחשוב לשמור על איזון: "הלימודים, השינה והחברים הם לא מכשול בדרך ליזמות. הם הבסיס שלה." לדבריו, גם החוק מגביל את עבודתם של בני נוער כדי להגן עליהם, וכל מיזם צריך להתנהל בשקיפות ובליווי של מבוגר.

מה לומדים מכל זה?

ו כששואלים את שלושת היזמים הצעירים מה הדבר החשוב ביותר שלמדו, אף אחד מהם לא מדבר על כסף. "למדתי לדבר מול מבוגרים בלי לפחד," אומרת שירה. "למדתי שכישלון הוא בסך הכול מידע," אומר עידו. ומאיה? "למדתי להגיד לא. לא לכל הזמנה, לא לכל לקוח, ולא על חשבון השינה שלי."

ומה אתם יכולים לעשות?

ז אם גם לכם יש רעיון, המדריכים ממליצים להתחיל בקטן: לזהות בעיה שאתם מכירים מקרוב, לשאול אנשים אם היא מפריעה גם להם, לבנות גרסה פשוטה ולנסות. "לא צריך להמתין לרעיון המושלם," אומר יואב. "צריך להתחיל, ולתקן בדרך." אולי הפתרון לבעיה הבאה של בית הספר שלכם כבר מסתתר אצלכם, על שולחן המטבח.

📚 **מילים חשובות: יזם** – מי שמתחיל מיזם או עסק חדש מתוך רעיון · **מיזם** – פרויקט שמישהו מקים כדי להגשים רעיון · **דגם** – גרסה קטנה או ראשונית של מוצר · **עלות** – כמה כסף עולה לייצר משהו · **רווח** – הכסף שנשאר אחרי שמורידים את ההוצאות · **איזון** – מצב שבו כל דבר מקבל את המקום הנכון · **שקיפות** – כשהכול גלוי וברור לכולם

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. ממה בנו גל ושירה את הדגם הראשון, ולמי הציגו אותו (פסקה א')?

2. אילו שלוש תכונות צריך יזם לפי המדריך יואב לוי (פסקה ב')?

3. אילו הוצאות לא חישבה מאיה בחודש הראשון (פסקה ג')?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. הסיקו מן המשפט "אחרי חודשיים היו לנו שלושה תלמידים ושישה מורים": מה הייתה הטעות של עידו בתחילת הדרך? (הסקה)

5. השוו בין המיזם של מאיה לבין המיזם של גל ושירה: במה הם דומים ובמה שונים (מטרה, מי נהנה, מה למדו)? (השוואה)

6. הסבירו את המשפט "כישלון הוא בסך הכול מידע" (פסקה ו'), והראו כיצד הוא בא לידי ביטוי בסיפור של עידו. (מונח)

חלק ג׳: טיעון והבעת עמדה (רמה ג׳)

7. יש הטוענים שבתי ספר צריכים ללמד יזמות כמקצוע חובה, ויש הטוענים שבגיל 14–15 עדיף להתמקד בלימודים ובחברים. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הכתבה או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. זהו בעיה קטנה בבית הספר או בשכונה, והציעו לה מיזם. כתבו: הבעיה, הפתרון, את מי נשאל קודם, ומה יהיה הצעד הראשון (8–10 שורות).

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 🐑 למה כולם הולכים לאותו כיוון?

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טקסט מדעי · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 סרטון מתפשט, אתגר משונה הופך לטרנד, ותוך יום כולם מדברים על אותו דבר. הטקסט המדעי שלפניכם מסביר מה קורה במוח כשאנחנו חלק מקבוצה גדולה, ואיך אפשר לחשוב בעצמנו גם כשכולם הולכים בכיוון אחד.

טקסט מדעי

🐑 למה כולם הולכים לאותו כיוון?

ניסוי הקווים

א בשנות החמישים של המאה העשרים נערך ניסוי מפורסם בפסיכולוגיה. משתתפים התבקשו להסתכל על כרטיס עם קו אחד, ולהגיד איזה משלושה קווים בכרטיס אחר שווה לו באורכו. המשימה הייתה קלה מאוד. אבל בחדר ישבו גם שחקנים שהחוקר הכין מראש, ובחלק מהסבבים כולם ענו בקול, ובביטחון, תשובה שגויה. התוצאה הפתיעה: כשלושה רבעים מן המשתתפים הסכימו לפחות פעם אחת עם התשובה השגויה של הקבוצה, אף שראו בעיניים שהיא לא נכונה.

למה אנחנו נסחפים?

ב חוקרים מסבירים שיש לכך שתי סיבות עיקריות. הסיבה הראשונה היא הרצון להשתייך. במשך אלפי שנים, אדם שנדחה מהקבוצה היה בסכנה, ולכן המוח שלנו רגיש מאוד לדחייה חברתית. הסיבה השנייה היא שאנחנו משתמשים באחרים כמקור מידע: אם כולם רצים לכיוון אחד, אולי הם יודעים משהו שאנחנו לא יודעים. ברוב המקרים זו אסטרטגיה טובה. הבעיה מתחילה כשהקבוצה טועה.

ההמון ברשת

ג ברשתות החברתיות הנטייה הזאת מקבלת כוח עצום. מספר הצפיות, ה"אהבתי" והשיתופים פועלים כמו הקבוצה בניסוי: הם מאותתים לנו מה "כולם" חושבים. סרטון עם מיליון צפיות נראה לנו חשוב יותר, ודעה עם אלפי תגובות נראית נכונה יותר – גם אם איננה. כך מתפשטים לעתים אתגרים מסוכנים, שמועות ובדיחות פוגעות. כל אחד מוסיף רק עוד שיתוף קטן, ואף אחד לא מרגיש אחראי.

אפקט הצופה מן הצד

ד תופעה קרובה נקראת "אפקט הצופה מן הצד": ככל שיש יותר אנשים שרואים מצב בעייתי, כל אחד מהם מרגיש פחות אחראי להתערב. "בטח מישהו אחר כבר דיווח," חושבים כולם, ובסוף אף אחד לא עושה דבר. מחקרים מראים שהאפקט נחלש מאוד כאשר אדם אחד שובר את השתיקה – אחריו, גם אחרים מעזים.

כוחו של הקול האחד

ה והנה החלק המעודד: בגרסאות של ניסוי הקווים שבהן אחד השחקנים ענה נכון, מספר המשתתפים שנסחפו אחרי הרוב ירד באופן חד. מספיק קול אחד שונה כדי לתת לאחרים אומץ. "אני קוראת לזה 'הקול הראשון'," אומרת אורית שגיא, מורה לפסיכולוגיה בתיכון. "תלמיד אחד שאומר בכיתה 'רגע, זה לא נשמע לי נכון' – משנה את כל הדינמיקה."

איך מפתחים חשיבה ביקורתית?

ו חשיבה ביקורתית היא היכולת לבדוק מידע ורעיונות לפני שמקבלים אותם. אפשר לתרגל אותה כמו שריר. לפני שמצטרפים לטרנד או משתפים, כדאי לשאול: מי יצר את זה, ולמה? מה הייתי חושב אילו רק אני הייתי רואה את זה, בלי המספרים? מה יקרה אם כולם יעשו את זה? ומי עלול להיפגע? שאלות פשוטות כאלה מאטות את הסחף, ונותנות למוח זמן לעבוד.

לא נגד הקבוצה – בעד עצמנו

ז חשוב לזכור שההשתייכות לקבוצה איננה רעה. קבוצות נותנות לנו חברות, ביטחון ושמחה, ולפעמים ההמון צודק. המטרה איננה להיות תמיד נגד, אלא להיות ערים: לדעת מתי אנחנו הולכים עם כולם כי זה נכון, ומתי רק כי קשה לעמוד לבד. מי שמבחין בהבדל – כבר איננו חלק מן העדר. הוא חלק מן הקבוצה, בבחירה.

📚 **מילים חשובות: להיסחף** – ללכת אחרי אחרים בלי לחשוב · **שגויה** – לא נכונה · **להשתייך** – להיות חלק מקבוצה · **אסטרטגיה** – דרך פעולה מתוכננת · **לאותת** – לתת סימן · **חשיבה ביקורתית** – בדיקה של מידע ורעיונות לפני שמקבלים אותם · **ערים** – מודעים, שמים לב

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. מה הייתה התוצאה המפתיעה של ניסוי הקווים (פסקה א')?

2. אילו שלושה דברים ברשת "מאותתים לנו מה כולם חושבים" (פסקה ג')?

3. ציינו שתיים מן השאלות שכדאי לשאול לפני שמצטרפים לטרנד (פסקה ו').

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מדוע, לדעתכם, התשובה השגויה נאמרה "בקול ובביטחון"? מה הסקתם מכך על הדרך שבה קבוצה משפיעה? (הסקה)

5. השוו בין הקבוצה בניסוי הקווים לבין "ההמון ברשת" (פסקאות א' ו־ג'). מה דומה ומה שונה? (השוואה)

6. הסבירו את המונח "חשיבה ביקורתית" (פסקה ו'), ואת הקשר שלו לביטוי "להיות חלק מן הקבוצה, בבחירה" (פסקה ז'). (מונח)

חלק ג׳: טיעון והבעת עמדה (רמה ג׳)

7. יש הטוענים שאתגרים וטרנדים ברשת הם בעיקר בידור תמים, ויש הטוענים שהם מסוכנים ויש להתרחק מהם. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. תארו מצב (אמיתי או דמיוני) שבו אתם או מישהו אחר הייתם "הקול הראשון" שעצר סחף. כתבו 8–10 שורות ושלבו מונח אחד מן הטקסט.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 👕 החולצה שעלתה חמישה שקלים – ומי משלם את ההפרש?

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

טקסט מידעי · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 חולצה חדשה בכמה שקלים, משלוח עד הבית, ובשבוע הבא – עוד אחת. נשמע כמו עסקה מצוינת. הטקסט שלפניכם מסביר מהי "אופנה מהירה" ומה המחיר האמיתי שלה – לסביבה, לעובדים ולנו.

טקסט מידעי

👕 החולצה שעלתה חמישה שקלים – ומי משלם את ההפרש?

מה זו אופנה מהירה?

א "אופנה מהירה" הוא כינוי לשיטה שבה חברות ביגוד מייצרות כמויות עצומות של בגדים זולים, בעיצובים שמתחלפים בקצב מסחרר – לפעמים כל שבוע. פעם היו לחנויות שתי עונות בשנה, קיץ וחורף. היום יש חברות שמעלות לאתר אלפי פריטים חדשים בכל יום. המטרה ברורה: לגרום לנו להרגיש שמה שקנינו בחודש שעבר כבר "לא באופנה", ולקנות שוב.

למה זה כל כך זול?

ב כדי למכור חולצה בכמה שקלים, צריך לחסוך בכל שלב. הבדים עשויים לרוב מחומרים זולים כמו פוליאסטר – סיב שמיוצר מנפט. התפירה נעשית בדרך כלל במדינות שבהן שכר העבודה נמוך מאוד, ולעתים בתנאים קשים: שעות עבודה ארוכות, מבנים לא בטוחים ומעט הגנה על העובדים. המחיר הנמוך שאנחנו משלמים בקופה איננו המחיר המלא. את ההפרש משלמים אחרים.

המחיר לסביבה

ג תעשיית האופנה היא אחת התעשיות המזהמות בעולם. גידול כותנה צורך כמויות גדולות של מים, וייצור חולצת כותנה אחת עשוי לדרוש אלפי ליטרים. צביעת בדים מזרימה לעתים חומרים כימיים לנהרות. ובגדים מבדים סינתטיים משחררים בכל כביסה סיבים זעירים של פלסטיק, שמגיעים לים ולבעלי החיים שבו. ומה קורה לבגדים כשנמאס לנו מהם? חלק גדול מהם מגיע להטמנה או לשריפה, אחרי שנלבשו פעמים ספורות בלבד.

למה קשה לעמוד בפיתוי?

ד קל להאשים את הקונים, אבל חברות האופנה המהירה משקיעות הון במחקר על הדרך שבה אנחנו קונים. מבצעים "רק היום", טיימר שסופר שניות, משלוח חינם מעל סכום מסוים, ותמונות של משפיעני רשת שלובשים את הפריט – כל אלה נועדו לגרום לנו להחליט מהר, לפני שנחשוב. "כשאני רואה 'נשארו רק 3 במלאי', אני מרגישה שאם לא אקנה עכשיו – אפסיד," מודה רוני, תלמידת ט'. גם החזרות קלות והמשלוח המהיר תורמים: כשקל להחזיר, קל גם לקנות בלי לחשוב פעמיים.

מה אפשר לעשות?

ה השינוי לא מחייב להפסיק לקנות בגדים. מומחים לצריכה נבונה מציעים כמה צעדים פשוטים. לפני קנייה, אפשר לשאול: "האם אלבש את זה לפחות שלושים פעמים?" אפשר לקנות פחות אבל איכותי יותר, להחליף בגדים עם חברים, לקנות בחנויות יד שנייה, לתקן כפתור או תפר במקום לזרוק, ולתרום בגדים שאינם בשימוש. כל בגד שמקבל חיים נוספים חוסך מים, אנרגיה ופסולת.

יריד ההחלפות של ט' 2

1 בחטיבת ביניים אחת החליטו תלמידי כיתה ט' לארגן "יריד החלפות": כל תלמיד הביא שלושה בגדים במצב טוב, וקיבל תמורתם שלושה "אסימונים" להחלפה. "חשבתי שזה יהיה מביך ללבוש בגדים של מישהו אחר," סיפר אחד המשתתפים. "בסוף יצאתי עם מעיל שכולם שאלו איפה קניתי." הבגדים שנשארו נתרמו לעמותה בשכונה.

האופנה של הדור שלנו

2 האופנה היא דרך לבטא את מי שאנחנו, ואין בה שום דבר רע. השאלה היא רק אם אנחנו בוחרים את הבגדים – או שהם בוחרים אותנו. ייתכן שהטרנד החשוב ביותר של הדור הזה לא יהיה צבע או גזרה, אלא החלטה: ללבוש את מה שאוהבים, לאורך זמן, ובידיעה מאיפה זה הגיע.

📚 **מילים חשובות: מסחרר** – מהיר מאוד, עד שקשה לעקוב · **פוליאסטר** – בד מלאכותי שמיוצר מנפט · **סינתטי** – מלאכותי, לא טבעי · **הטמנה** – קבורה של פסולת באדמה · **פיתוי** – משהו שגורם לנו לרצות מאוד · **משפיעני רשת** – אנשים שיש להם הרבה עוקבים ברשתות ומשפיעים עליהם · **יד שנייה** – משהו שהיה שייך קודם למישהו אחר

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. כמה עונות היו לחנויות פעם, ומה קורה היום (פסקה א')?

2. ציינו שתי דרכים שבהן אופנה מהירה פוגעת בסביבה (פסקה ג').

3. מה הביא כל תלמיד ליריד ההחלפות, ומה קיבל (פסקה ו')?

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. מה אפשר להסיק מדבריה של רוני "אם לא אקנה עכשיו – אפסיד" על השיטות של חברות האופנה? (הסקה)

5. השוו בין "המחיר בקופה" לבין "המחיר המלא" של חולצה זולה, לפי פסקאות ב'–ג'. (השוואה)

6. הסבירו את המונח "צריכה נבונה" (פסקה ה'), והביאו שתי דוגמאות לה מן הטקסט. (מונח)

חלק ג׳: טיעון והבעת עמדה (רמה ג׳)

7. יש הטוענים שהאחריות לצמצום האופנה המהירה מוטלת על הקונים, ויש הטוענים שהיא מוטלת על החברות והחוק. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הטקסט או מניסיונכם.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו מודעה (6–8 שורות) המזמינה את השכבה ליריד החלפות. כללו סיבה אחת מן הטקסט, כללי השתתפות ומשפט סיום משכנע.

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____

2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟

✏️ דף עבודה – 💌 הפתק שלא נשלח

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

סיפור קצר · כיתה ט' · מסלול רגיל

💡 יש רגשות שקשה לדבר עליהם, במיוחד בגיל 15: התאהבות ראשונה, אכזבה, לב שבור. בסיפור הקצר שלפניכם תפגשו את אביב ואת חברו הטוב. שימו לב איך כל אחד מהם מתמודד עם מה שהוא מרגיש.

סיפור קצר

💌 הפתק שלא נשלח

א במשך שלושה חודשים כתב אביב את אותו פתק. הוא התחיל אותו בשיעור ספרות, מחק בשיעור מתמטיקה, וכתב מחדש בלילה, מתחת לשמיכה, באור של פנס קטן. בפתק לא היה הרבה: "אני חושב שאת מיוחדת. אם תרצי, אפשר לשבת יחד בטיול השנתי." שתי שורות. אבל בכל פעם שקרא אותן, הלב שלו פעם כאילו רץ מרתון.

ב נגה ישבה שלושה שולחנות לפניו. היא צחקה בקול רם כשמשהו הצחיק אותה, בלי להתבייש, והייתה היחידה שהתווכחה עם המורה להיסטוריה ויצאה מהוויכוח עם חיוך. אביב לא ידע להסביר מה בדיוק מצא בה. הוא רק ידע שכשהיא נכנסה לכיתה, החדר נהיה קצת יותר מואר.

ג את הסוד ידע רק דניאל, החבר הכי טוב שלו מכיתה א'. "תן לה את הפתק כבר," אמר לו דניאל בכל הפסקה. "מה הדבר הכי גרוע שיכול לקרות?" אביב ידע בדיוק מה הדבר הכי גרוע. הוא דמיין אותו כל לילה: נגה קוראת, מרימה גבה, מראה לחברות שלה, וכולן צוחקות.

ד ביום שלפני הטיול הוא החליט. הפתק היה מקופל בכיס, הידיים הזיעו, והוא חיכה לה ליד הלוקרים. אבל לפני שהספיק להוציא אותו, ראה אותה מתקרבת – יחד עם עידן מט' 4. הם צחקו על משהו, והיא נתנה לו את הכובע שלה להחזיק. אביב לא שמע מה אמרו. הוא רק הבין, בבת אחת, שהמקום בטיול כבר תפוס. הוא הסתובב והלך מהר לשירותים, כדי שאף אחד לא יראה את הפנים שלו.

ה באותו ערב לא אכל. אמא שלו שאלה אם הוא חולה, והוא אמר שכן, כי זה היה קל יותר מלהסביר. בלילה הוציא את הפתק מהכיס, והחזיק אותו הרבה זמן. הוא רצה לקרוע אותו, ולא הצליח. כאב לו במקום שלא ידע שקיים – לא בבטן ולא בראש, אלא איפשהו באמצע.

ו למחרת, באוטובוס לטיול, דניאל התיישב לידו בלי לשאול כלום. אחרי חצי שעה של שתיקה, אמר: "ראיתי אתמול." אביב לא ענה. "אתה יודע," המשיך דניאל, "זה לא אומר שאתה לא שווה משהו. זה רק אומר שהיא בחרה אחרת. זה מותר לה." אביב הסתכל מהחלון. "אני יודע," אמר. "אבל זה עדיין כואב." "ברור שזה כואב," אמר דניאל, ושלף מהתיק שקית חטיפים. "בגלל זה הבאתי חטיפים."

ז אביב צחק, לראשונה מאז אתמול. זה לא תיקן הכול. בערב, ליד המדורה, הוא עדיין ראה את נגה ועידן יושבים זה לצד זה, ועדיין הרגיש את הצביטה. אבל הוא גם שם לב לדברים אחרים: לכוכבים שנראו כאן הרבה יותר ברורים מאשר בעיר, לשיר שכולם שרו יחד, ולדניאל שנרדם על הכתף שלו.

ח כשחזר הביתה, אביב לא זרק את הפתק. הוא הכניס אותו לקופסה הקטנה שבה שמר דברים חשובים: כרטיס מהופעה ראשונה, אבן מהים, תמונה עם סבא. "אולי יום אחד אצחק על זה," חשב. "ואולי לא. אבל לפחות הרגשתי משהו אמיתי."

📚 **מילים חשובות: פעם (הלב)** – דפק, הלם · **מרתון** – ריצה ארוכה מאוד · **להתבייש** – להרגיש מבוכה · **מקופל** – שקיפלו אותו כדי שיהיה קטן · **צביטה** – כאב קטן ופתאומי (כאן: בלב) · **לשלוף** – להוציא מהר · **מדורה** – אש גדולה שמדליקים בחוץ

חלק א': איתור מידע (רמה א')

1. **מה היה כתוב בפתק של אביב (פסקה א')?**

2. **ציינו שני דברים שאביב אהב בנגה (פסקה ב').**

3. **מה שמר אביב בקופסה הקטנה מלבד הפתק (פסקה ח')?**

חלק ב': הסקה, השוואה והבנת מונח (רמה ב')

4. **מדוע אמר אביב לאמו שהוא חולה (פסקה ה')? מה אפשר להסיק מכך על הדרך שבה הוא מתמודד עם רגשותיו?** (הסקה)

5. **השוו בין התגובה של אביב ביום שראה את נגה ועידן לבין מצבו בערב ליד המדורה. מה השתנה ומה נשאר?** (השוואה)

6. **המונח "אינטליגנציה רגשית" פירושו היכולת לזהות רגשות, לכבד אותם ולהגיב אליהם בתבונה. הסבירו כיצד דניאל מפגין אינטליגנציה רגשית באוטובוס.** (מונח)

חלק ג’: טיעון והבעת עמדה (רמה ג’)

7. אביב לא שלח את הפתק. יש האומרים שהיה צריך להעז ולתת אותו בכל מקרה, ויש האומרים שעשה נכון כשוויתר. באיזו עמדה אתם תומכים? נמקו, והסתמכו על פרט אחד לפחות מן הסיפור.

💡 (תזכורת לכתיבת תשובה מלאה: הצהרת עמדה ברורה + נימוק הגיוני + הוכחה או דוגמה)

☐ כתבתי עמדה ברורה ☐ הוספתי נימוק הגיוני ☐ הבאתי הוכחה או דוגמה

משימת כתיבה

8. כתבו את הסיפור מנקודת המבט של דניאל: מה ראה ליד הלוקרים, ומה חשב באוטובוס (8–10 שורות).

🎟️ כרטיס יציאה

1. משפט אחד מן הטקסט שאני זוכר/ת: _____
2. שאלה שעדיין יש לי: _____

איך הרגשתי בתרגול? ☐ 😀 ☐ 🙂 ☐ 😐 ☐ 😟